

Les dones a les comarques de muntanya: fent-nos visibles a través de la història



Marta Pallarès i
Blanch, geògrafa
consultora en
desenvolupament
local i estudis del
territori

Aquesta comunicació consta de quatre parts. En la primera part presentaré una visió de la vida quotidiana de les dones al voltant de l'any 1000 en terres pirinenques i catalanes. En la segona part plantejo quins són els principals trets que a l'Alt Pirineu i Aran caracteritzen la vida de les dones des del punt de vista de l'accés a un treball remunerat. En la tercera part presento la proporció i les característiques de la participació de les dones als càrrecs electes a l'Alt Pirineu i Aran. En la quarta part presento les principals conclusions de l'estudi. Per oferir-vos una visió de la vida quotidiana de les dones al voltant de l'any 1000 en terres pirinenques i catalanes m'he basat, fonamentalment, en la lectura del llibre de Teresa Vinyoles (Vinyoles, 2003). Vinyoles és professora d'història medieval a la Universitat de Barcelona i és membre del Centre de Recerca de Dones Duoda.¹

No és freqüent tenir informació a l'abast sobre la vida i l'obra de les dones que tingueren significació en el passat. Més comú és parlar del paper de les dones en el present, en el món rural per exemple. Però malgrat que existeixi als països

1- Duoda és el Centre de Recerca de Dones de la Universitat de Barcelona. Fundat el 1982, el 1991 agafa el nom de Duoda, la comtessa de Barcelona del segle IX que va escriure un llibre, titulat *Liber manualis* –és a dir, un llibre per tenir a mà– perquè els seus fills, Guillem i Bernat, que li havien estat arrabassats pel seu pare, no l'oblidessin i s'eduquessin segons el seu desig. Actualment, és un centre de recerca interdisciplinària internacionalment reconegut per la seva recerca, la seva docència i per les seves publicacions, la política de la qual és la pràctica de la relació no instrumental, orientada pel sentit lliure de la diferència sexual.

occidentals tota una legislació que ens fa dones i homes iguals davant els drets civils, la realitat segueix mostrant importants desigualtats d'oportunitats entre homes i dones, d'accés als llocs de treball, als càrrecs de decisió, al temps lliure, etc. Per combatre aquestes desigualtats són necessaris diversos instruments. La legislació sens dubte n'és un dels principals, però no n'és suficient. També és important una educació que no reproduïxi els estereotips clàssics de gènere, sovint fonamentats en prejudicis sexistes. Aquests prejudicis els trobem implícits en tots els àmbits de la nostra vida; en el llenguatge, en el sentit de l'humor, en les formes de vestir, en la publicitat, en els personatges del cinema, etc. Des de final del segle xx hi ha una línia d'investigació que estudia com es construeixen aquestes desigualtats, a quines raons responen i com es poden dissoldre tot respectant les diversitats de les persones. Aquesta línia d'investigació s'anomena *estudis de les dones* o també *estudis amb perspectiva de gènere*. Per arribar fins aquí, és a dir, perquè ara puguem parlar de l'existència d'aquesta línia de recerca, que arriba al segle XXI com una de les innovacions més significatives en les ciències socials, tant en el pla metodològic com filosòfic, han calgut molts anys de feina. Per poder valorar aquest bagatge, cal tenir present les reivindicacions que han fet les dones al llarg de la història per fer valdre els seus drets, entre ells el dret al vot. Són centrals en la reivindicació dels drets de les dones obres com la *Declaración de los derechos de la mujer y de la ciudadana* (1791) d'Olímpia de Gouges –contra l'exclusió de les dones de l'àmbit dels drets i els béns– i la *Vindicación de los derechos de las mujeres* (1792) de Mary Wollstonecraft. Ambdues van ser obres reconegudes en reduïts entorns intel·lectuals afins a l'igualitarisme i la il·lustració, com també la Declaració de Sèneca Falls, contemporània del Manifest Comunista (1848). Posteriorment, són significatives entre altres els llibres d'assaig *Una habitación pròpia* (1929) de Virgínia Woolf i *El segundo sexo* (1949) de Simone de Beauvoir. Les obres citades constitueixen algunes de les construccions intel·lectuals que han tingut més impacte en el pensament actual respecte de les implicacions de les desigualtats entre sexes i les diferències de gènere que hi estan vinculades. Tant o més essencial ha estat, però, per a la valoració, visibilitat i reconeixement als treballs que fan les dones, la vocació i professionalitat de moltes dones de tots els àmbits del saber, de la música i de les arts que han romàs oblidades o que van rebre reconeixement per les seves obres a través d'un pseudònim masculí, i sovint, amb una vestimenta masculina.

Les dones a l'any 1000

En aquesta comunicació no em dispenso tant a rescatar de l'oblit dones destacades en el seu context històric i geogràfic, sinó a les dones en general, que som la meitat de la població mundial.

Quan el company geògraf Carlos Guàrdia, membre de l'Institut d'Estudis Comarcals de l'Alt Urgell, em va convidar a participar en les 7es Trobades Culturals Pirinenques, com a pirinenca especialitzada en estudis de les dones i en desenvolupament rural, vaig preguntar-me fins a quin punt havien canviat les nostres circumstàncies des de l'any 1000 fins al 2010. Concretament, em vaig preguntar fins a quin punt havia canviat la valoració que la societat té dels treballs que fan les dones.

Com deia, és difícil sentir les veus de les dones del passat. La història no parla de tothom ni de tot. Si ens hi fixem, han estat centre d'interès de la història tradicional les grans gestes del poder polític, econòmic o militar.

La història ens documenta que a l'edat mitjana el matrimoni era un contracte que tenia per finalitat la reproducció, és a dir, la criança dels fills, és a dir, dels successors. En aquest marc, les dones restaven sotmeses als interessos dels marits.

La lectura de la recerca de Vinyoles ofereix una mirada més detallada de com s'organitzaven en el dia a dia homes i dones. I això ens informa sobre l'aportació de les dones en aquella societat de l'any 1000.

Un primer exemple en són els drets hereditaris. Segons Vinyoles, totes les dones tenien la *dècima marital*. Es tracta d'un acord, sovint simbòlic, en què les esposes a partir del matrimoni eren propietàries de la desena part del patrimoni del marit. Al mateix temps, s'han trobat documents que demostren que les dones signaven en els contractes al costat dels marits i les filles rebien la part proporcional de l'herència dels pares.

Un altre exemple que demostra que les dones tenien el seu paper en la societat de l'any 1000 en les nostres terres era la seva presència en el simbolisme feudal. Així, jurar per la mare donava més força al jurament. En aquest mateix sentit, un tercer exemple el trobem en el reconeixement que les dones reben per la seva tasca d'educació dels fills en la instrucció, el comportament i les maneres. Mostres d'aquesta pràctica són les il·lustracions de la comtessa Duoda de Barcelona beneint el seu fill o bé la il·lustració de Lucía de la Marca, mare d'Ot, bisbe d'Urgell, venerat com a sant des del 1133, la qual les fonts la qualifiquen de *clarissimam feminam*.²

En quart lloc, podem afirmar l'existència d'un cert reconeixement pel seu treball i talent, començant per elles mateixes, quan signaven les seves obres, generalment teixits. Aquest és el cas d'Elisava, que signa el pendó de Sant Ot amb "Elisava me fecit" (Vinyoles, 2003).

2- Lucía de la Marca està representada a les pintures de l'antic monasteri de Sant Pere de Burgal (Vinyoles, 2003).

En cinquè lloc, trobem l'existència de dones lletrades que exercien de docents, sovint al costat del marit.³

En sisè lloc, observem que les dones feudals, com la majoria de dones actualment, eren les responsables de l'administració domèstica. Això tant procedia en els casos de les cases més humils com en els casos de les esposes de senyors feudals, les quals controlaven l'administració i sovint l'organització dels castells mentre els marits eren a les batalles. En aquests casos, controlaven l'aprovisionament i la preparació dels aliments per a tota la població del castell, així com el funcionament de les petites indústries com els molins, es preocupaven de fundar hospitals i monestirs, i de construir ponts i camins. En altres casos, les dones dirigien tallers artesanals als seus castells, sovint en col·laboració amb els marits i fills o filles. També actuaven acompanyant els cavallers a la guerra, sovint establint tractats de pau i intervenint en la compravenda i donació de terres. N'és un exemple l'adquisició de Carcassona per Ramon Berenguer I i la seva esposa Almodis a Guillem Ramon de Cerdanya i la seva esposa Adelaida (1067) –miniatura del *Liber Feudorum Maior*, Arxiu de la Corona d'Aragó- (Vinyoles, 2003).

En setè lloc tenim el paper de les dones en la repoblació. N'és un exemple la repobladora Guineguilda amb els seus fills i dues parelles més que repoblaren Cervera, avançat a la frontera. L'ocupació fou confirmada per la comtessa Ermessenda:

“En nombre de Cristo, Yo Ermesenda, por la gracia de Dios condesa, con mi hijo Berenguer, marqués y conde y su esposa Sancha, condesa, os damos a vosotros Guinedilda, mujer, a tus hijos Mirón, Guilaberto y Amado y a vosotros Bernado Guifré y a tu mujer Sancha y a Bonfill y a tu mujer Amaltruda nuestra tierra yerma situada en la marca del condado de Osona con su cerro y el castillo que hay allí que se llama Cervera, el cual vosotros contra los ataques de paganos habéis alzado antes que ningún otro poblador por medio de vuestra presura.” (M. Font i Rius, *Cartas de población y franquicia de Cataluña*, 2, p. 31-32, año 1026 a: Vinyoles 2003). Un altre exemple n'és la imatge de comtesses exercint la seva autoritat, reflectit en la miniatura del *Liber Feudorum Maior* (Arxiu de la Corona d'Aragó) o el segell de la comtessa Ermessenda (Vinyoles, 2003).

En vuitè lloc, cal comptar també que existia, com sempre ha existit, la feina de les dones a l'agricultura i ramaderia, de la qual hi ha també imatges conservades com la de la parella de camperols carregant garbes gravada en el relleu de la portalada de pedra del monestir de Santa Maria de Ripoll (Vinyoles, 2003).

3- Josep M. Masnou “L'escola de la catedral de Vic al segle xi.” *Actes del Congrés Internacional Gerbert d'Orlhac i el seu temps*. Vic: Eumo, 1999, p. 621-631 (Vinyoles, 2003).

Les dones a la muntanya al segle XXI

Podríem dir que ha plogut molt des de l'any 1000 però potser no tant com per dissoldre aquesta desigualtat estructural que arrossega la nostra societat entre els dos gèneres. L'assignació d'un rol social per a cada gènere es reflecteix en unes tendències de comportament, valors i capacitats entre homes i dones. L'element central, però, en qüestions de diferència de gènere és incidir en l'existent asimetria entre ells dos. Així, la qüestió de la desigualtat no està en les diferències aparents entre homes i dones sinó en la vàlua social, econòmica i simbòlica que representen en la societat els treballs, les funcions i les capacitats duts a terme per homes o per dones. Aquesta discriminació es tradueix en diverses facetes de la vida de les persones, com ara el tipus de professió, la retribució rebuda pel treball realitzat, el reconeixement social, l'accés als càrrecs de decisió, els usos del temps, els usos de l'espai, etc.

Durant el segle XX s'ha assolit als països occidentals, on preval la democràcia representativa –reivindicada per les ideologies socialista, feminista i comunista–, bases legislatives que ens fan a homes i dones iguals davant la llei i el dret civil, tal com queda recollit per exemple en la Constitució espanyola:

“Los españoles son iguales ante la ley, sin que pueda prevalecer discriminación alguna por razón de nacimiento, raza, sexo, religión, opinión o cualquiera otra condición o circunstancia personal o social.” (Article 14 de la Constitució espanyola).

Tanmateix, tot i que aquesta és la base ètica i moral de la majoria dels països avançats a partir de la qual es pretén construir l'ordre geopolític de la societat moderna, al marge de qualsevol altra consideració legal, la realitat quotidiana va en aquestes qüestions al darrere de la llei. Així, els estereotips de gènere que es fonamenten en prejudicis sexistes són encara presents en les manifestacions socioeconòmiques, polítiques i culturals de la nostra societat.

Un dels senyals que indica que existeix una diferent funcionalitat i simbolisme entre els dos sexes és la infrarepresentació de les dones en els càrrecs de direcció. Segons l'informe de Randstad, només el 20% de les dones espanyoles ocupen llocs directius a les empreses, tot i que el 56,9% del total d'universitaris a l'Estat espanyol són dones i el nivell mitjà de qualificació de les treballadores augmenta cada any. Al mateix temps, les feines que més sovint ocupen les dones són administratives (12%) i feines de baixa qualificació (10% diferents tasques de peó, 8% en tasques de neteja i un 6% treballa com a dependent) (Randstad, 2010).

La incorporació de les dones al mercat laboral no va ser un fenomen massiu fins després de la Segona Guerra Mundial, quan van substituir els homes que estaven al front. Fins aleshores, les dones sempre havien treballat, dins i fora de

casa, però quan ho necessitava la família per una o altra raó, no per una necessitat ni social ni econòmica del sector productiu. Per aquest motiu la taxa d'activitat al mercat laboral encara és menor en el grup de les dones que en el dels homes. A Catalunya s'ha passat del 35% el 1980 al 55% el 2010, i a l'Estat espanyol es va passar del 30% el 1980 al 52% el 2010. Com més industrialitzat és el país, més alta és la incorporació de les dones al mercat laboral. Però com ja hem vist abans, aquesta introducció de les dones al mercat laboral no s'ha fet amb una igualtat d'oportunitats i condicions, tot i que per llei tinguem els mateixos drets entre homes i dones. Tot al contrari, les pautes que segueixen la distribució de les dones segons les branques de l'activitat, les categories professionals i les condicions laborals reflecteixen una menor representació de les dones en els càrrecs de decisió i una concentració en feines menys valorades, fet que repercuteix en rebre menys retribució que els homes. El 2005 les dones guanyaven 5.521 € menys de mitjana anual que els homes, i el 2006 5.817 € (dades de *Mercado de Trabajo y Pensiones 2006*, Agencia Tributaria).

A les comarques de l'Alt Pirineu i Aran el gran gros de la població activa femenina també es concentra en les categories de treball amb menor qualificació i pitjor pagades.

La taula 1 ens mostra la desigual distribució per sexes que hi ha en determinats sectors professionals. Així, mentre per una banda el nombre de directius és 20 punts superior al de dones directives, en canvi, el nombre de dones ocupades amb responsabilitats administratives és 20 punts superior al dels homes. D'altra banda, hi ha més proporció d'homes treballant en les professions d'operari, mentre que hi ha 28 punts més de dones que homes al comerç.

Taula 1. Ocupació per professional i sexe, Catalunya 2001

	Directiu incor. adre país	Tècnica prof. terciària	Tècnica prof. de suport	Empreses administratives	Treball de servici operari comerç	Treball qual. en ad- ministratiu país	Altres treb. qual. de les ind. i la constr.	Condicions d'instal. més miserables	Treball qual.	Porcent. ann.	Total
Homes	67	47	66	39	38	64	67	6	10	64	68
Dones	32	63	47	61	62	18	13	28	48	32	41
Total	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

* Població de 16 anys i més (2001) (INE)

Font: Elaboració a partir dels Censos de població i habitatges de l'INE i treball i estadística de Catalunya

Aquestes dades informen de dues qüestions fonamentals respecte de la distribució de les persones segons la professió i el sexe; que hi ha una notable predomini d'homes en els càrrecs directius i, inversament proporcional, que hi ha més dones que homes exercint tasques administratives. El segon factor que descriu la distribució de la població ocupada dins del mercat laboral és l'anomenada

segregació per gènere. Així, seguint els tradicionals rols per gènere, els homes obtindrien ocupació en aquells sectors més tècnics (tècnics qualificats en el sector agrari 80%, artesans i treballadors qualificats de les indústries i la construcció 92%, operadors d'instal·lacions i maquinària i muntadors; 81%). Les dones, en canvi, obtindrien més ocupació les professions de treballadors de serveis i venedors al comerç (62%).

Les dades de la taula 2 reforcen la distribució analitzada a la taula 1. Així, les empresàries amb personal assalariat representen només el 30% i les empresàries sense personal assalariat només el 33%. Les dones també estan infrarepresentades en la situació professional d'assalariat fix (41%) i en ser membre d'una cooperativa (30%). En l'única situació professional en què les dones estan més representades que els homes és en la d'ajuda familiar (52%).

Taula 2. Ocupats¹ per situació professional i sexe (%). Alt Pirineu i Aran, 2001

	Empresaris amb personal assalariat	Empresaris sense personal assalariat	Membres de cooperatives	Ajudes familiars	Assalariats fixos	Assalariats eventuals	Altres situacions	Total
Homes	70	67	70	48	59	53	0	60
Dones	30	33	30	52	41	47	0	40
Total	100	100	100	100	100	100	0	100

¹ Població de 16 anys i més (CCO94)

Font: Idescat, a partir del Cens de població i habitatges de l'INE. Institut d'Estadística de Catalunya

Aquestes dades duen a concloure que el gran gros de la població activa femenina està ocupada en les categories de treball amb menor qualificació i pitjor pagades. Al mateix temps, hi ha una manca de representació de dones en les feines millor retribuïdes i tenen menys llocs de treball estables que els homes. A aquest fet hi cal afegir que els treballs que els comporta per rol de gènere la triple jornada laboral (la de la feina remunerada, la de la feina domèstica i la del manteniment de la xarxa familiar i social). Existeix així una relació asimètrica en els usos del temps entre dones i homes. Segons un estudi recent (Funcas, 2010) les dones espanyoles dediquen tres vegades més de temps que els homes a les tasques domèstiques; 4,55 hores les dones respecte 1,37 dels homes. Així, les dones aporten el 73,4% del treball no remunerat. Aquest treball equival al 42,5% del producte interior brut (PIB) de l'Estat espanyol. L'estudi valora que la feina a casa va generar el 2010 un valor de 332.506 milions d'euros el 2003, amb un total de 46.000 hores anuals dedicades i 7.916 euros per càpita. També es diagnostica que el temps mitjà diari dedicat per les dones a la feina no remunerada a la casa baixa a mesura que augmenten els ingressos nets totals de la família.

A aquesta desigualtat hi cal afegir també la de les llargues jornades laborals que representen algunes de les ocupacions més freqüents en el món rural, com són la del comerç, l'agricultura i producció alimentària i molt especialment el turisme rural. A més cal comptar altres condicions de precarietat i/o inestabilitat d'algunes de les ocupacions principals de les dones, com per exemple, l'estacionalitat del turisme, la menor retribució que reben els treballs de suport administratiu, atenció al públic, hostaleria, neteja, atenció a les persones, etc. Tot plegat fa que el temps personal i les oportunitats d'oci i de vacances, així com les de formació no reglada o d'assistència a les reunions d'associacions sigui menor per a les dones. D'altra banda, cal tenir en compte que a les àrees més rurals hi manca oferta de serveis personals, dels quals les dones són més usuàries que els homes com ara les activitats de salut (ioga, pilates, teràpies de creixement personal etc.) o formatives (idiomes, cursos de cuina etc.) (Cànoves et al., 2006).

Finalment, per completar les principals característiques de l'ocupació de les dones en l'àmbit de l'Alt Pirineu i Aran, cal fer referència a les emprenedores rurals. Els principals trets d'aquesta empenedoria són que (1) està desenvolupada, generalment, per dones amb formació universitària, especialment les neorurals i retornades; (2) que acostumen a reinvertir en el negoci; (3) que ofereixen una alta qualitat en el producte i en el servei; (4) que n'és fonamental el suport de la xarxa d'ajuda mútua entre dones, i (5) que aquestes empreses proporcionen a les dones lideratge i visibilitat. Aquests són els principals avantatges d'aquesta forma d'ocupació. Tot i ser una ocupació ben valorada per les seves promotores, elles consideren que el cost és molt elevat i posen en dubte que les seves filles estiguin disposades a posar tant esforç en el futur. El seu escepticisme parteix de tres motius principals. En primer lloc, es refereixen a les condicions de precarietat que acostumen a definir un micronegoci. En segon lloc, al fet que segueixen representant un rol de complement a l'activitat econòmica del marit, en no haver pogut tenir un model de dona empresària com a referent proper. En tercer lloc, al·ludeixen a les dificultats per a la conciliació de la vida laboral amb la familiar i la personal, amb la qual cosa es mostren novament els desequilibris existents entre sexes quant a rols i els seus significats (Cànoves et al., 2006).

D'altra banda però, aquestes empreses són molt beneficioses per a la diversificació agrària, el manteniment de la vida als pobles, la renovació comercial i la innovació a l'empresa i a la política.

El problema és que el conjunt de dinàmiques d'organització socioeconòmica i l'absència de correccions de les desigualtats que aquesta conté duen a la perpetuació d'aquestes desigualtats de gènere.

Les dones als càrrecs electes a l'Alt Pirineu i Aran

La representació del col·lectiu de les dones als càrrecs electes és un altre indicador de l'accés de les dones als càrrecs de decisió. Tot i que com veurem més endavant, hi ha una molt desigual representació dels dos sexes entre els càrrecs electes, hi ha sectors encara menys integradors de les dones que la política pública, com és el cas de la representació als consells d'administració de les empreses de l'IBEX 35. Així, independentment de la creixent participació de les dones en l'àmbit econòmic, la seva presència als òrgans de decisió i poder empresarial és quasi marginal. Prenent com a referència les empreses incloses en l'IBEX 35 el 2009, la presència de dones en els seus consells d'administració era del 6,59% (Instituto de la Mujer. *Mujeres en cifras. Estadísticas. Poder y toma de decisiones*, 2007)

En el poder polític trobem una representació més àmplia que en l'econòmic, sobretot a partir de la Llei d'igualtat d'oportunitats, que obliga a la paritat entre sexes a les llistes electorals (Ley Orgánica 3/2007, de 22 de marzo, para la Igualdad Efectiva de Mujeres y Hombres).

En la taula 3 es mostra l'evolució de la representació de les dones als parlaments de les comunitats autonòmiques de l'Estat espanyol. Un aspecte només en destacaré; que la representació d'alcaldeses i també de regidores és menor a Catalunya que al conjunt de l'Estat.

Table 3. Women in parliaments and council members of municipalities by regions (1983-2007)

Regions	1983		1991		1995				1999				2007			
	Mayors		Mayors		Mayors		Councilors		Mayors		Councilors		Mayors		Councilors	
	W	%	W	%	W	%	W	%	W	%	W	%	W	%	W	%
Andalucía	16	2.1	14	1.8	30	3.9	1.52	19.3	60	7.8	2.21	25.9	123	16.0	3.378	37.80
Aragón	13	1.6	36	4.9	50	6.9	464	13.4	69	9.5	700	16.6	98	13.4	679	23.12
Asturias	3	3.6	3	3.8	3	3.8	194	21.2	5	6.4	260	26.7	11	14.1	355	37.45
Baleares Islands	1	1.5	5	7.5	7	10.4	161	20.9	6	9.0	205	24.3	6	9.0	321	35.91
Canary Islands	1	1.1	2	2.3	2	2.3	215	16.3	4	4.6	309	24.3	11	12.6	522	36.27
Cataluña	4	3.9	4	3.9	3	2.9	122	13.3	4	3.9	196	19.3	12	11.8	282	27.30
Castilla-León	52	2.3	129	5.5	170	7.6	1,336	12.3	242	10.8	2,007	15.9	305	13.6	2,835	22.86
Castilla-La Mancha	19	2.1	62	6.8	79	8.6	828	15.9	123	13.4	1,353	22.9	161	17.5	1,903	30.66
Cataluña	15	1.6	34	3.6	44	4.7	1,101	15.3	66	7.0	1,528	16.4	120	12.7	2,585	29.05
Extremadura	12	3.2	16	4.2	22	5.8	504	17.8	29	7.6	764	22.4	60	15.7	1,968	35.04
Galícia	6	1.9	11	3.5	14	4.5	406	11.3	30	3.2	585	15.4	25	6.0	1,064	31.83
Madrid	4	2.2	15	8.4	19	10.6	343	23.4	21	11.7	463	29.1	35	19.6	1,143	29.84
Múrcia	4	6.9	2	4.4	3	6.7	140	21.7	3	6.7	178	26.7	6	13.3	650	36.76
Navarra	1	0.4	14	5.2	14	5.1	264	17.2	30	11.0	369	21.2	43	17.7	277	37.23
La Rioja	5	2.9	10	5.7	14	8.0	504	22	14	8.0	181	19.9	18	10.3	686	36.03
València	3	0.6	19	3.5	33	6.1	136	16.8	63	11.6	1,451	27.0	95	17.5	260	26.89
Basque Country	6	2.6	23	9.3	22	8.8	1,037	21.4	30	12.0	630	26.6	50	19.9	531	27.90
Spain	164	2.0	363	4.9	529	6.5	9.3	16.5	779	9.6	13,448	21.1	1,179	14.6	20,165	30.5
Total both sexes	6,051		6,086		6,096		66,537		6,106		63,731		6,075		66,115	

1. W: Women

Font: Casellas, Pallarès-Bianch, Tulla (2011). Compilat pels autors a partir de dades dels Parlaments Autonòmics a

http://www.inmujer.migualdad.es/mujer/mujeres/cifras/poder/poder_ejecutivo.htm, 2010

Pel que fa a Catalunya, a l'Alt Pirineu i Aran hi ha encara menys representació de les dones als càrrecs electes (vegeu taula 4).

Table 4. Council members by county: total, towns and rural area of HMPC and Catalonia (1979-2011)

Counties	1st LP ¹ 1979-83			4th LP 1991-95			7th LP 2003-07			8th LP 2007-11			Index ² women variation 2011/1979
	Women N	Women %	Total N	W	W	TN	W	W	TN	W	W	TN	
All Urgell	1	0,8	131	8	6,4	125	21	17,5	120	26	20,6	126	96,15
Alta Ribagorça	1	4,0	25	5	20,0	25	6	24,0	25	6	22,2	27	83,33
Cerdanya	3	2,8	107	6	5,9	102	17	15,6	109	28	25,9	108	89,29
Pallars Jussà	5	5,2	97	10	10,2	98	17	17,3	98	20	20,6	97	75,00
Pallars Sobirà	2	2,1	97	11	12,4	89	21	23,1	91	21	21,4	96	90,48
Vall d'Aran	8	13,6	59	7	13,7	51	7	13,7	51	11	20,0	55	27,27
Total HMPC	20	3,9	516	47	9,6	490	69	18,0	494	112	21,9	511	82,14
9 towns in total	9	6,2	146	18	12,2	148	29	20,1	144	47	30,9	152	80,85
Only rural area	11	3,0	370	29	8,5	342	60	17,1	350	65	18,1	359	83,06
Catalunya	390	4,8	8.262	919	11,0	8.302	2.011	23,2	8.666	2.651	29,6	8.965	85,18

¹LP: Legislative Period

² [(Women N 2007 - Women N 1979) / Women N 2007] x 100

³ Rural areas are the municipalities of less than 750 inhabitants and towns over that population (with 9 or more council members)

Source: "Women and men in Catalan democratic institutions," a database compiled by Marta Corcoy Rius and Patricia Laura Gómez, Cities and People program, Political and Social Sciences Institute (ICPS), 2007.

Font: Casellas, Pallarès-Blanch, Tuñá (2011).

L'anàlisi de les dades de la taula 5 se sintetitza en sis punts principals:

En primer lloc, que la comarca de l'Alt Urgell és, després de la de la Vall d'Aran, la que té una representació menor de dones al govern entre totes les comarques de l'Alt Pirineu i Aran. Tot i així, s'observa l'important augment que ha experimentat des de 1979.

En segon lloc, veiem que l'augment de la participació de les dones ha augmentat en totes les comarques de l'Alt Pirineu i Aran i en totes les legislatures. Els nivells de partida eren, però, molt baixos: 0,8% a l'Alt Urgell, 4% a l'Alta Ribagorça, 2,8% a la Cerdanya, 5,2% al Pallars Jussà i 13,6% a la Vall d'Aran. Catalunya també partia de nivells baixos, però és important veure que la diferència entre l'Alt Pirineu i Aran i Catalunya ha augmentat. És a dir, la proporció de dones als càrrecs electes a Catalunya ha augmentat més del que ho ha fet a l'Alt Pirineu i Aran.

En tercer lloc, observem que els municipis més rurals (menys de 750 habitants) tenen una participació de les dones més baixa que els municipis més urbans. Aquesta diferència s'ha incrementat amb els anys. El motiu principal que explica aquest fet és que la paritat és obligatòria per llei des del 2007 però no afecta els municipis de menys de 5.000 habitants, que són la gran majoria de l'Alt Pirineu i Aran.

Un altre aspecte que caracteritza la participació de les dones al govern local de l'Alt Pirineu i Aran és que les dones ostenten responsabilitats en els serveis a les persones i estan infrarepresentades en les àrees de manteniment, serveis municipals, urbanisme i medi ambient (vegeu taula 4). Aquesta *segregació de responsabilitats per gènere* és més marcada a l'Alt Pirineu i Aran que al conjunt de Catalunya.

Table 5. Type of responsibility of women council members in HMPC and Catalonia (2007-11)

Type of responsibility	HMPC			Catalonia			% difference women HMPC/Cat ¹
	Women N	Women %	Total N	Women N	Women %	Total N	
Administration and taxation	10	13.3	75	146	15.0	975	-11.33
Maintenance, infrastructure and municipal services	1	12.5	8	29	11.9	244	5.04
Citizen participation, support cooperation and equality	0	0.0	4	38	31.4	121	-100.00
Social services	16	29.1	55	724	43.0	1,682	-32.33
Territory and environment	2	4.9	41	101	11.3	891	-56.4
Communication and new technologies	0	-	0	5	25.0	20	-100.00
Economic development and activity	3	17.6	17	83	20.0	415	-12.00
Without responsibilities	80	25.7	311	1,525	33.1	4,605	-22.6
% without responsibilities/ Total	71.4		60.8	27.5		31.4	-10.28
Total	112	21.9	511	2,651	29.6	8,953	-26.01

¹LP Legislative Period

² [(women % HMPC - women % Catalonia) : women % Catalonia] x 100

Source: "Women and men in Catalan democratic institutions," a database compiled by Marta Corroy Rius and Patricia Laura Gómez. Cities and People program, Political and Social Sciences Institute (ICPS), 2007.

Font: Casellas, Pallarès-Blanch, Tulla (2011).

Conclusions

Cinc són els punts clau que podem extreure del que s'ha exposat fins ara. En primer lloc, que les dones a l'època medieval tenien més pes en les decisions polítiques i en la vida pública del que en general coneixem. En segon lloc, que la contribució de les dones a l'economia feudal era fonamental, com ho segueix sent ara. En tercer lloc, que tot i els grans canvis que ha experimentat la societat des d'aleshores, les estructures de poder patriarcal segueixen posant obstacles per a una plena representació de les dones en els càrrecs de decisió (menys retribució, més temporalitat, menys oci i temps personal). En quart lloc, que les dones a la muntanya tenen una situació encara menys representada als càrrecs de decisió política que al conjunt de Catalunya, que ja és més baixa que a moltes comunitats autònomes de l'estat espanyol. I per últim i en cinquè lloc, que les dones segueixen patint unes desigualtats importants que no només limiten la seva qualitat de vida, sinó també el progrés de tota la societat i especialment del seu entorn immediat.

Bibliografia

CÀNOVES, G. et al. (2005) *Dones i diversificació d'activitats en el món rural català. El cas del Pallars Jussà*. Informe definitiu estudi: U-7/05

CASELLAS, A., PALLARÉS-BLANCH, M., TULLA, A. F. (2011) "Gender, neo-liberalism and rural space. Women's Political Participation in Parliamentary Democracy in Rural Catalonia (1970s – 2000s)" *Annals of West University of Timisoara Series Geography*, volume XIX.

FUNDACIÓN DE CAJAS DE AHORROS (FUNCAS) (2010) *En torno a la familia española: Análisis y Reflexiones desde Perspectivas Sociológicas y Económicas*. Ediciones Funcas.

INSTITUTO DE LA MUJER (2007) *Mujeres en cifras. Estadísticas. Poder y toma de decisiones*.

RANSTAD (2008) (multinacional dels RRHH) "La igualdad desigual". *Tendencias*. Novembre, 2008. Ranstad Ediciones.

VINYOLES, T. (2003) "Las mujeres del año Mil". *Aragón en la Edad Media* [ISSN 0213-2486], núm. 17, pàg. 5-26.